

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

ПРОЕКТ “СПРАВЕДЛИВЕ ПРАВОСУДДЯ”

МЕТОДИКА ЗОВНІШНЬОГО НЕЗАЛЕЖНОГО ОЦІНЮВАННЯ ПРОЦЕСІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ЮРИДИЧНОЇ ОСВІТИ

Контракт №. AID-121-C-11-00002

Автори: **Проф. Ділейн Свенсон**, доктор права (США), завідувач кафедри міжнародного та американського права на юридичному факультеті Люблінського католицького університету ім. Яна Павла II, Люблін (Польща)
Фінлей Янг, викладач юридичного факультету Університету Глазго, правник і дослідник (Великобританія)

Оригінал тексту викладено англійською мовою

Неофіційний переклад здійснено Проектом USAID «Справедливе правосуддя»

Київ
2014

ЗМІСТ

I. Вступ	2
II. Короткий огляд	5
III. Опис методики	7
Додаток А: Перелік запитань щодо кожного елемента оцінювання	14
Додаток Б: Варіанти запитань для інтерв'ю та обговорення у фокус-групі з роботодавцями	19
Додаток В: Форма анкет для опитувань в режимі он-лайн	20
Студенти	20
Випускники	23
Професорсько-викладацький склад	26
Адміністрація	29
Роботодавці	31
Додаток Г: Форма протоколу спостереження за викладанням в аудиторії	33
Додаток І: Зразок графіку роботи експертів під час проведення оцінювання процесів забезпечення якості правничої освіти	35
Додаток Д: Біографічні відомості про авторів методики	40

I. ВСТУП

Діяльність програми «Справедлива, підзвітна, незалежна та відповідальна судова влада України» (скорочена назва – Проект USAID «Справедливе правосуддя») спрямована на підтримку законодавчих, інституційних та регуляторних реформ судових інституцій заради розбудови більш прозорої, підзвітної та незалежної судової влади. Для реалізації зазначених цілей Проект USAID «Справедливе правосуддя» співпрацює з ключовими українськими партнерами, іншими програмами, що підтримуються Урядом США, та міжнародними донорськими організаціями, над розробкою й впровадженням різних ініціатив, спрямованих на підтримку роботи як урядових, так і неурядових організацій у сфері утвердження верховенства права. Враховуючи наявну політичну волю до продовження судової реформи в Україні й у світлі заявлених Урядом США пріоритетів у цьому напрямі та позитивну оцінку результатів роботи Проекту впродовж початкового періоду його реалізації з 1 жовтня 2011 року до 30 вересня 2013 року, 19 вересня 2013 року діяльність Проекту USAID «Справедливе правосуддя» було продовжено ще на три роки. Впродовж періоду з 1 жовтня 2013 р. до 30 вересня 2016 р. Проект USAID «Справедливе правосуддя» продовжить виконання завдань на основі досягнень попередньої фази по наданню українським партнерам цілеспрямованої технічної допомоги для завершення судової реформи.

Задля покращення якості підготовки учасників судового процесу, в першу чергу суддів, Проектом USAID «Справедливе правосуддя» паралельно розгорнуто діяльність із вдосконалення якості юридичної освіти в Україні. Ця робота включає, але не обмежується, наданням допомоги українським партнерам у модернізації юридичної освіти, що передусім, передбачає формування відсутньої досі **рамки кваліфікацій правничої професії та національного стандарту юридичної освіти**. В цьому контексті важливо створити і впровадити внутрішні й зовнішні механізми в забезпечення її якості.

Законом України «Про вищу освіту», ухваленим в новій редакції 1 липня 2014 року, передбачено суттєві напрями покращення якості освіти. Має бути утвореним Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти (далі – Агентство), відповідальне за здійснення зовнішньої оцінки якості та контролю за проведенням внутрішньої оцінки якості.

Розширюючи автономію університетів, закон надав громадськості конкретний важіль контролю за їх діяльністю. Університети повинні будуть впровадити внутрішній моніторинг якості та оприлюднювати його результати на своїх веб-сайтах. «У такий спосіб з часом саме якість стане основною складовою конкуренції між університетами»¹.

Тема якості, зокрема, й юридичної освіти не нова. Багато років вона турбує керівництво та деканів юридичних факультетів окремих університетів України в першу чергу - через відсутність системи об'єктивних критеріїв у розподілі державного фінансування, яке Міністерство освіти і науки України щороку виділяло навчальним закладам на підготовку юристів в рамках державного

---

¹ З інтерв'ю першого заступника міністра освіти і науки пані Інни Совсун про особливості нового Закону «Про вищу освіту» https://life.pravda.com.ua/society/2014/07/1/173712/view_print

замовлення. Суспільний інтерес полягає в тому, що **якість отримуваної освіти** майбутніми правниками має бути основним критерієм, який варто застосовувати у процесі розподілу державних коштів і тому слід зробити його прозорим і справедливим. Це особливо важливо в умовах функціонування в Україні понад 280 вищих навчальних закладів, які на ринку освітніх послуг пропонують підготовку юристів.

Протягом останніх років за підтримки донорських організацій в Україні проявилися ініціативи щодо перегляду навчальних програм правничих шкіл з огляду на те, що в орієнтованій на європейські стандарти і цінності державі юристів досі готують без врахування такого вектору.

За участі представників юридичних факультетів кількох українських навчальних закладів було проведено низку заходів з метою обговорення наявних проблем та визначення шляхів модернізації й демократизації змісту юридичної освіти.

Проект USAID «Справедливе правосуддя» долучився до цієї роботи з метою сприяти реформуванню юридичної освіти. З метою реалізації своїх завдань і для впровадження відповідних пілотних проектів Проект запропонував співпрацю у цій сфері уповноваженим державним органам – Міністерству освіти і науки України та Міністерству юстиції України.

Етап обговорення й констатації проблем мав перейти у фазу реалізації конкретних реформаторських ініціатив. Декан юридичного факультету Львівського національного університету ім. Івана Франка (надалі – Львівська правнича школа) професор Андрій Бойко запропонував провести на базі очолюваного ним факультету незалежне оцінювання якості освіти, яку отримують його студенти. Втім виявилось, що в Україні бракує методики для проведення такої оцінки. Постало питання напрацювання такої методики, яка б ґрунтувалася на системі чітких якісних критеріїв і відповідала стандартам та рекомендаціям щодо забезпечення якості у європейському просторі вищої освіти.

Задля досягнення поставленої мети Проект USAID «Справедливе правосуддя» віднайшов і залучив до роботи іноземних експертів у сфері юридичної освіти – професора права із США пана Ділейна Свенсона (Delaine Swenson) та пана Фінлея Янга (Finlay Yong), британського дослідника якості правничої освіти.

Запропонований цими експертами проект *Методики* було надіслано для неупередженої оцінки й коментарів незалежному експерту, доктору права одного з американських університетів пані Кетрін Карпентер (Catherine Carpenter), яка має багаторічний досвід роботи в Американській асоціації юристів по акредитації правничих шкіл США.

Для проведення самого оцінювання за опрацьованою Методикою було вирішено сформувати команду за участі іноземних експертів - авторів

Методики - й двох українських фахівців², які здійснили тижневий візит до Львова. Там експерти перевірили методику в дії.

Безпосередньо працюючи з представниками Львівської правничої школи, студентами, викладачами, адміністраторами, випускниками а також їх роботодавцями, щоб отримати з перших рук оцінку функціонування цієї правничої школи від різних категорій зацікавлених осіб й паралельно співставити таку оцінку з результатами електронного анонімного анкетного опитування стосовно наявності й ефективності внутрішніх процедур по забезпеченню якості освіти.

Отримані в рамках оцінювання результати відображено у Звіті про результати зовнішньої оцінки й представлено керівництву Львівської правничої школи та Львівського національного університету ім. І.Франка, включно зі списком рекомендацій щодо бажаних змін у формуванні внутрішньої політики забезпечення якості освіти.

Таким чином, приватна ініціатива прогресивного лідера однієї з визнаних правничих шкіл України сприяла появі **Методики проведення зовнішнього незалежного оцінювання якості юридичної освіти** – інструменту, якого до цього часу бракувало.

Означена робота розгорталася з надією, що отримані в рамках пілотного проекту результати зовнішнього оцінювання якості юридичної освіти не тільки сприятимуть її підвищенню в пілотній юридичній школі, але й у довгостроковій перспективі допоможуть виплекати і впровадити традицію перейматися питаннями забезпечення якості в національній системі юридичної освіти, зважаючи і враховуючи очікування як самих студентів, так і потенційних роботодавців щодо готовності випускників юридичних шкіл до практичної повсякденної роботи у наданні професійної правової допомоги всім, хто її потребує.

Грунтуючись на позитивних відгуках щодо прийнятності запропонованої методики, Проект USAID «Справедливе правосуддя» щиро сподівається, що **Методика проведення зовнішнього незалежного оцінювання якості юридичної освіти** приверне належну увагу Міністерства освіти і науки України та Міністерства юстиції України, приверне увагу української спільноти правників-освітян та професійних правничих об'єднань, а також сприятиме виявленню інтересу впровадити регулярне незалежне оцінювання в систему заходів при формуванні внутрішньої політики забезпечення якості освіти, визнавши таке національним інструментом налагодження зворотного зв'язку між юридичною школою та споживачами її освітніх послуг.

---

² Ними стали проф. Мирослава Антонович, завідувачка кафедри міжнародного права, доцент Національного університету «Кієво-Могилянська академія» та Оксана Сироїд, LL.M., директор «Української правничої фундації».

II. КОРОТКИЙ ОГЛЯД

Методика оцінювання якості правничої освіти пропонує задіяти в цьому процесі п'ять основних груп осіб, а саме: адміністрація і керівництво факультету, викладачі, студенти, випускники та їх роботодавці.

Рекомендуються такі форми оцінювання:

- анонімне он-лайн опитування на базі програми Monkey Survey;
- індивідуальні інтерв'ю;
- обговорення у фокус-групах;
- відвідування різних форм навчальних занять (лекції, семінари),
- огляд приміщень факультету (лабораторій, класу тестування, бібліотеки, читального залу, офісу юридичної клініки тощо);
- перегляд виконаних студентами екзаменаційних робіт / наукових праць,
- обізнаність з переліком, обсягом та змістом рекомендованих студентам викладачами літератури, зокрема підручників та посібників.

В основу методики проведення оцінювання покладено Європейські стандарти та дороговкази з забезпечення якості вищої освіти в європейському освітньому просторі.

Вони включають сім основних елементів:

- політика та процедури внутрішнього забезпечення якості;
- затвердження, моніторинг і періодичність перегляду програм навчальних дисциплін та вимог до освітньо-кваліфікаційних рівнів;
- добір та оцінювання студентів;
- забезпечення якості професорсько-викладацького складу;
- програма навчальних дисциплін, методика викладання, навчальні ресурси та підтримка студентів;
- адміністрування та інформаційні системи;
- публічність інформації про факультет та всі аспекти навчання на ньому.

Для кожного з означених елементів характерні певні бажані оптимальні результати, з якими порівнюються показники юридичного навчального закладу, що оцінюється.

Оціночний звіт має відповідну структуру і в розрізі оптимального результату кожного з елементів наведено висновки по оцінці та конкретні рекомендації про те, на що слід звернути більше уваги чи запровадити.

Рекомендації в оціночному звіті сформовано у дві групи: 1) які можуть впроваджуватися самостійно юридичним навчальним закладом, 2) які потребуватимуть змін у законодавстві чи відповідних дій/рішень/розпоряджень з боку Міністерства освіти і науки України чи інших органів державної влади.

Пілотне оцінювання за означеною методикою дозволило засвоїти декілька уроків, які слід врахувати в подальшому при плануванні й проведенні оцінювань в майбутньому:

1. Опитувальники слід роздати щонайменше за тиждень до візиту у вищий навчальний заклад, що забезпечить більше часу для збору і аналізу даних перед тим, як почати проведення індивідуальних інтерв'ю та опитування у фокус-групах;
2. Дані від студентів варто збирати окремо по кожному курсу (року навчання), щоб мати змогу порівняти їхні суб'єктивні оцінки з огляду на термін їх навчання;
3. Слід заздалегідь визначити одного члена з команди оцінювачів на роль модератора для проведення інтерв'ю і обговорення у фокус-групах, щоб він/вона могли підготуватися до цієї функції належним чином;
4. При плануванні графіку роботи доцільно подбати, щоб між робочими зустрічами залишалася достатньо часу (7-10 хв.) для відпочинку, короткого обговорення, облаштування кімнати для інтерв'ю чи дискусії у фокус-групі;
5. Наприкінці кожного робочого дня слід виділити час для командного швидкого обміну думками, обговорення результатів поточного дня і систематизації отриманої протягом дня інформації;
6. Не варто зловживати увагою респондентів протягом вступної частини під час кожної робочої зустрічі;
7. Доцільно спочатку проводити інтерв'ю. Обговорення у фокус-групах повинні проходити після інтерв'ю, оскільки такий порядок дозволяє краще використовувати отриману інформацію, а також створює імпульс для отримання нових ідей;
8. Треба пам'ятати про відведення певного часу для неформального спілкування з представниками цільових аудиторій, особливо з викладачами та студентами;
9. Під час проведення інтерв'ю та обговорення у фокус-групах важливо дотримуватися заздалегідь розробленого порядку та структури запитань;
10. Спілкування з роботодавцями доцільно запланувати наприкінці робочого тижня, коли вже буде зібрано достатньо емпіричної інформації з інших джерел.

Команда Проекту USAID «Справедливе правосуддя» висловлює щирю подяку за плідну співпрацю в реалізації цього пілотного проекту та за їхню відданість ідеї модернізації й вдосконалення правничої освіти в Україні - експертам, декану юридичного факультету Львівського національного університету ім. І.Франка проф. Андрію Бойку, його заступникам, адміністраторам, викладачам, студентам, випускникам та роботодавцям.

III. ОПИС МЕТОДИКИ

1. ВСТУП

Цю Методику проведення зовнішнього незалежного оцінювання якості юридичної освіти розроблено з урахуванням міжнародних і європейських стандартів для застосування в українському контексті.

Методика розрахована на використання під час проведення оцінювання якості юридичної освіти на юридичному факультеті вищого навчального закладу України.

2. ПРИЗНАЧЕННЯ МЕТОДИКИ

Проведення зовнішнього оцінювання якості освіти має на меті сприяти впровадженню в українських вищих навчальних закладах позитивної світової практики проведення періодичної оцінки якості освітніх послуг, які вони надають. Такий підхід до певної міри є демонстрацією підзвітності вищих навчальних закладів перед споживачами/користувачами їхніх послуг і дозволяє визначити рівень задоволеності ними в умовах конкурентного середовища на ринку освітніх послуг.

Спираючись на Європейські стандарти та дороговкази з забезпечення якості вищої освіти в європейському освітньому просторі,

Методика пропонує:

- Узгодження цілей та завдань оцінювання із навчальним закладом, що оцінюється;
- Використання чітко сформульованих погоджених критеріїв, що застосовуються у системному взаємозв'язку один з одним;
- Зосередженість на досягненні погоджених цілей та завдань;
- Написання звіту за результатами оцінювання, у простій доступній для цільових груп читачів формі;
- Включення рекомендацій для удосконалення якості освіти;
- Націленість на продуктивну співпрацю з юридичним факультетом й ширшим колом суб'єктів і залучення їх до конструктивного діалогу, спрямованого на покращення якості юридичної освіти.

Ця Методика, є одним з головних результатів пілотного оцінювання. Вона викладена максимально чітко, зрозуміло й доступно, однак, оскільки була розроблена іноземними експертами, мусила пройти тестування на предмет сумісності з практикою організації навчального процесу в українському вищому навчальному закладі.

3. СТРУКТУРА

Методика передбачає оцінювання загальної якості юридичної освіти через призму семи ключових елементів – інституційних критеріїв, що ґрунтуються на Європейських стандартах та дороговказах щодо забезпечення якості освіти в європейському освітньому просторі й адаптовані до українського контексту, а саме:

Елемент 1: Внутрішня політика та процедури забезпечення якості;

Елемент 2: Затвердження, моніторинг і періодичний перегляд програм навчальних дисциплін і вимог до освітньо-кваліфікаційних рівнів;

Елемент 3: Добір та оцінювання студентів;

Елемент 4: Забезпечення якості професорсько-викладацького складу;

Елемент 5: Навчальний план, методики викладання, навчальні ресурси та підтримка студентів;

Елемент 6: Адміністрування та інформаційні системи;

Елемент 7: Публічність інформації.

Методика передбачає роботу по оцінюванню за семи означеними елементами з використанням чотирнадцяти пов'язаних з ними критеріїв та отримання інформації з первинних й вторинних джерел.

4. ІНСТРУМЕНТАРІЙ ОЦІНЮВАННЯ

1. Вторинні джерела інформації у проведенні дослідження:

- “Концепція розвитку вищої юридичної освіти в Україні”, запропонована проектом Американської асоціації юристів “Ініціатива з верховенства права” (ABA ROLI);
- “Статус юридичної освіти і науки в Україні” – звіт за результатами дослідження під егідою Координатора ОБСЄ в Україні;
- “Європейські стандарти та дороговкази з забезпечення якості освіти в європейському освітньому просторі” – документ розроблений за сприяння Європейської комісії;
- “Стандарти акредитації правничих шкіл та фактори індексу реформування юридичної освіти” – документ розроблений Американською асоціацією юристів;
- “Концепція реформування освіти” – документ розроблений за підтримки Міжнародного фонду “Відродження”;
- Закон України “Про вищу освіту”;
- Положення про Державну акредитаційну комісію України;
- Положення про Державну інспекцію навчальних закладів України;
- Державні вимоги до акредитації напряму підготовки, спеціальності та вищого навчального закладу;
- Документи юридичного навчального закладу, що оцінюється (за наявністю):
  - i. Документи щодо критеріїв та процедури прийому до вищого навчального закладу;
  - ii. Протоколи проміжного та підсумкового оцінювання;
  - iii. Навчальні плани;

- iv. Базова статистична інформація (кількість факультетів, кількість студентів, рік навчання, річний набір тощо);
- v. Інформація щодо процесу підвищення професійно-кваліфікаційного рівня юридичного навчального закладу (law school advancement process);
- vi. Зразки методик оцінювання знань студентів (екзамени) або матеріали, розроблені студентами (студентські роботи);
- vii. Управління юридичним факультетом та роль університету в процесі управління (зразки відповідних процедур та політики тощо).

2. Первинні джерела інформації для дослідження:

1) Опитування/анкетування. Базові рекомендації:

- Необхідно проводити окремі опитування, щоб зібрати дані суб'єктивного характеру про те, що студенти, випускники, викладачі, адміністратори та роботодавці думають (їхнє сприйняття) про якість юридичної освіти як у юридичному навчальному закладі, що оцінюється, так і по Україні в цілому;
- Опитування має носити анонімний характер з метою заохочення відвертих та конструктивних відповідей;
- Опитування повинно ґрунтуватися на чітких критеріях/індикаторах;
- Опитувальники необхідно поширювати і збирати до початку роботи у виші;
- Результати базових опитувань доцільно використати у майбутньому фінальному опитуванні після завершення проекту з підвищення якості правничої освіти.

Опитування всіх груп проводилося за наперед розробленою анкетною з метою –з'ясувати їх особисте ставлення до оцінки якості юридичної освіти в пілотній школі. Анкета сформована за допомогою он-лайн системи на базі Monkey Survey у спосіб, що передбачає анонімність і заохочує до відвертих та конструктивних відповідей.

Для забезпечення простоти узагальнення та порівняння відповідей використовувалася п'ятибальна «шкала Лайкерта», коли учасники зазначають одну з відповідей, а саме, чи вони 1) цілком погоджуються, 2) погоджуються, 3) нейтрально оцінюють, 4) не погоджуються або 5) категорично не погоджуються з наведеним твердженням.

2) Інтерв'ю з представниками ключових груп респондентів. Базові рекомендації:

- Це мають бути частково структуровані інтерв'ю з 1-2 особами від кожної групи з використанням стандартизованих запитань закритого і відкритого типу;
- Частково структуровані інтерв'ю повинні також надавати можливість ставити не стандартизовані уточнюючі запитання, які можуть різнитися в залежності від особи, яка надає відомості.

Проведення інтерв'ю є важливим для збору інформації від представників усіх п'яти груп залучених осіб (адміністраторів, викладачів, студентів, випускників та роботодавців). Такі інтерв'ю доцільно організувати й провести під час відвідування експертами об'єкту оцінювання. Вони є частково структурованими з використанням комбінації стандартизованих відкритих та закритих запитань.

Частково структуровані інтерв'ю дозволяють використовувати не стандартизовані уточнюючі запитання, які допомагають ретельніше дослідити ключові моменти, що виникли в результаті опрацювання результатів опитування/анкетування.

3) Обговорення у фокус-групах (ОФГ). Базові рекомендації:

- ОФГ дають можливість членам команди оцінювання зібрати більш детальну інформацію по окремих темах і питаннях, що з'явилися за результатами опитувань чи в процесі проведення інтерв'ю;
- Типові ОФГ проводяться в групах з 8-10 учасників;
- До запропонованих учасників в індивідуальних ОФГ повинні входити студенти-правники, викладачі, роботодавці та випускники.

4) Спостереження за викладанням в аудиторії. Базові рекомендації:

- Члени команди оцінювання спостерігають за викладанням в аудиторії. Для спостереження необхідно обрати певну кількість занять різних типів (лекція/семінар) та рівнів (1-3-5 курси);
- Для оцінювання методики/стилю проведення лекцій/семінарів та забезпечення можливості порівняння аналізу ходу занять слід використовувати просту стандартизовану форму протоколу оцінювання (Додаток Г).

5. ОСОБИ, ІНТЕРВ'Ю З ЯКИМИ ВАЖЛИВО ПРОВЕСТИ (СУБ'ЄКТИ ІНТЕРВ'Ю)

1. Університет

- Адміністратори (ректор, заступники ректора чи директори, до кола повноважень яких входить організація діяльності юридичного факультету);
- Директори чи адміністратори загально-університетських відділів, що впливають на роботу юридичного факультету, наприклад, залучені до організації добору студентів, працюють над питаннями розвитку університету чи координують міжнародну співпрацю тощо.

2. Юридичний факультет

- Декан та заступник(и) декана;
- Завідувачі кафедр;
- Професори;
- Доценти;
- Асистенти;
- Аспіранти, в т.ч. ті, що працюють в якості асистентів;

- Працівники факультету, в т.ч. ті, що відповідають за роботу в юридичних клініках, проходження практики, наукове керівництво тощо.

3. Студенти

- Студенти першого року навчання за освітньо-професійним рівнем «Бакалавр»;
- Студенти останнього року навчання за освітньо-професійним рівнем «Бакалавр»;
- Студенти, які навчаються за освітньо-професійним рівнем «Магістр»;
- Аспіранти.

4. Випускники

- Випускники минулого академічного року;
- Випускники, які закінчили заклад протягом останніх 3 років;
- Випускники, які закінчили заклад 3-6 років тому;
- Випускники більш раннього періоду.

5. Роботодавці

- Державного сектору: прокурори, судді, посадові особи правоохоронних органів, адміністративні службовці тощо;
- Приватного сектору: представники великих, середніх та малих фірм або практикуючі юристи, що працюють індивідуально, представники недержавних організацій, в т.ч. професійних асоціацій юристів.

6. ОБСЯГ ОЦІНКИ ТА ЗАПРОПОНОВАНІ КРИТЕРІЇ

Як вже зазначалося, зовнішнє оцінювання покликано неупереджено визначити загальну якість юридичної освіти в обраному вищому навчальному закладі, спираючись на сім адаптованих ключових елементів з Європейських стандартів оцінки якості освіти у вищих учбових закладах. Кожен такий ключовий елемент розкривається через кілька інституційних критеріїв.

Елемент 1: Політика та процедури внутрішнього забезпечення якості

1.1 Навчальний заклад має чітку політику та процедури забезпечення якості і стандартів навчальних програм та освітньо-кваліфікаційних рівнів.

1.2 Навчальний заклад культивує цінності, що визнають важливість якісної освіти та забезпечення її отримання.

1.3 Навчальний заклад має розроблену із залученням студентів та інших зацікавлених сторін офіційно оприлюднену стратегію, політику та процедури щодо безперервного процесу покращення якості освіти.

Елемент 2: Затвердження, моніторинг і періодичний перегляд програм навчальних дисциплін і вимог до освітньо-кваліфікаційних рівнів

2.1 Заклад має розроблені офіційні механізми затвердження, моніторингу та періодичного перегляду змісту навчальних програм і вимог до освітньо-професійних рівнів.

Елемент 3: Добір та оцінювання студентів

3.1 Студенти зараховуються до навчального закладу за результатами прозорого, об'єктивного процесу відбору з урахуванням рівня знань і здібностей абітурієнтів.

3.2 Студентів закладу оцінюють за допомогою публічно оголошених критеріїв, правил та процедур, що застосовуються системно.

Елемент 4: Забезпечення якості професорсько-викладацького складу

4.1 У навчальному закладі існує процедура добору та регулярного оцінювання якості професорсько-викладацького складу, яка забезпечує відповідний рівень кваліфікації і компетентність викладачів.

4.2 Оцінка викладачів студентами є частиною цього системного процесу оцінювання професорсько-викладацького складу з метою підвищення якості викладання.

Елемент 5: Навчальний план, методики викладання, навчальні ресурси та підтримка студентів

5.1 Навчальний план закладу забезпечує ефективну підготовку студентів до юридичної кар'єри в органах державної влади, приватному секторі або науковій сфері.

5.2 Навчальний заклад застосовує сучасні технології викладання для забезпечення ефективності навчання.

5.3 Навчальний заклад гарантує, що наявні ресурси для сприяння навчанню студентів є належної якості та відповідають усім вимогам.

Елемент 6: Адміністрування та інформаційні системи

6.1 Навчальний заклад ефективно управляє і адмініструє програми навчання, щоб забезпечити сприятливе середовище для навчання студентів.

6.2 Навчальний заклад має ефективну процедуру збору, аналізу та використання відповідної інформації задля ефективного управління програмами навчання.

Елемент 7: Публічність інформації

7.1 Навчальний заклад регулярно оприлюднює актуальну/оновлену та об'єктивну інформацію (як в кількісному, так і якісному вимірах) про програми і ступені/освітньо-професійні рівні підготовки, які він пропонує.

7. ДОКУМЕНТАЦІЯ ОЦІНЮВАННЯ

- 1) Анкета опитування щодо якості юридичної освіти:
  - a. Студенти
  - b. Випускники
  - c. Викладачі юридичного факультету
  - d. Адміністратори юридичного факультету
  - e. Роботодавці правничої сфери

- 2) Перелік орієнтовних запитань для інтерв'ю з представниками ключових груп:
  - a. Студенти
  - b. Випускники
  - c. Викладачі юридичного факультету
  - d. Адміністратори юридичного факультету
  - e. Роботодавці правничої сфери

- 3) Нотатки для обговорень у фокус-групах

- 4) Форма протоколу спостереження за ходом занять в аудиторії

ДОДАТОК А: ПЕРЕЛІК ЗАПИТАНЬ ЩОДО КОЖНОГО ЕЛЕМЕНТУ ОЦІНЮВАННЯ

КЛЮЧОВІ ПИТАННЯ ДЛЯ КОЖНОГО ЕЛЕМЕНТУ ОЦІНЮВАННЯ

Елемент 1: Політика та процедури внутрішнього забезпечення якості:

1.1 Навчальний заклад має чітку політику та процедури забезпечення якості і стандартів навчальних програм та освітньо-кваліфікаційних рівнів.

1.2 Навчальний заклад культивує цінності, що визнають важливість якісної освіти та забезпечення її отримання.

1.3 Навчальний заклад має розроблену із залученням студентів та інших зацікавлених осіб офіційно оприлюднену стратегію, політику та процедури щодо безперервного покращення якості освіти.

Ключові питання:

- Розкажіть нам про свою роль в юридичній школі.
- Які, на вашу думку, основні характеристики якісної юридичної освіти?
- Які ваші пріоритети щодо покращення якості освіти в юридичній школі?
- Чи існує в юридичній школі процес стратегічного планування із визначенням конкретних цілей та питаннями покращення якості в центрі уваги?
- Яке Ваше бачення розвитку юридичної школи (на найближчі 3 роки, 5 років, довгострокове).

Особи, які здійснюватимуть оцінювання, можуть розглянути можливість зробити цей пункт вимогою до юридичних шкіл. Від юридичної школи можуть вимагати надання в письмовій формі викладу бачення розвитку на найближчі 3 та 5 років, і цей документ повинен бути заздалегідь до початку візиту наданий фахівцям, що проводять оцінювання закладу.

- Чи враховується думка студентів у процесі покращення якості освіти?
- Які основні перешкоди стоять на шляху якісної юридичної освіти в Україні?
- Юридична школа нині є радше академічною установою чи закладом для підготовки юристів-практиків? Як віднайти баланс між ними?

Елемент 2: Затвердження, моніторинг та періодичний перегляд змісту навчальних програм і вимог до освітньо-кваліфікаційних рівнів:

2.1 Заклад має розроблені офіційні механізми затвердження, моніторингу та періодичного перегляду змісту навчальних програм і вимог до освітньо-кваліфікаційних рівнів.

Ключові питання:

- Які освітньо-кваліфікаційні рівні пропонує юридична школа для своїх студентів?

- Яке призначення цих освітньо-кваліфікаційних рівнів та яка різниця між ними?
- Яким чином визначається або була визначена ця програма/цей освітньо кваліфікаційний рівень?
- Яким чином юридична школа відслідковує та переглядає свої програми?
- Як можна адаптувати програми юридичного навчального закладу до потреб ринку праці для випускників ?

Елемент 3: Добір та оцінювання студентів:

3.1 Студенти зараховуються до навчального закладу за результатами прозорого, об'єктивного процесу відбору з урахуванням рівня знань і здібностей абітурієнтів.

3.2 Студентів закладу оцінюють за допомогою опублікованих критеріїв, правил та процедур, що застосовуються системно.

Ключові питання:

- Поясніть процес добору та прийому до юридичної школи.
- Які якості юридична школа шукає у потенційних студентах?
- Чи є процедура добору студентів ефективною для визначення найкращих?
- Яка пропорція поданих заявок на вступ у співвідношенні до зарахованих абітурієнтів?
- Яким чином визначають кількість студентів, яких зараховують до закладу?
- Чому студенти подають заяви на вступ саме до цієї юридичної школи?
- Які методи оцінювання студентів застосовуються у юридичній школі?
- Яким чином працює бальна система оцінювання у цьому закладі?
- Яким чином юридична школа забезпечує єдність системи оцінювання та врахування вимог різних викладачів до навчальних курсів?

Елемент 4: Забезпечення якості професорсько-викладацького складу:

4.1 У навчальному закладі існує процедура добору та регулярного оцінювання професорсько-викладацького складу, яка забезпечує відповідний рівень кваліфікації і компетентність викладачів.

4.2 Оцінка викладачів студентами є частиною цього безперервного процесу оцінювання професорсько-викладацького складу з метою підвищення якості викладання.

Ключові питання:

- Яким чином добирають викладачів у цій юридичній школі?
- Які існують професійні категорії викладачів права в університеті?
- Чи існують офіційні наукові вимоги до викладачів і чи завжди в процесі їх добору це враховується?

- Чи існує програма/практика подальшого регулярного оцінювання викладачів після того, як вони були відібрані і почали працювати в юридичній школі?
- Чи відіграють студенти роль в оцінюванні викладачів?
- Чи існують офіційні вимоги до викладачів щодо публікації їхніх наукових робіт паралельно із викладанням?
- Хто в університеті дбає про вдосконалення підготовки викладачів? Як вони дізнаються про нові наукові та новітні методи викладання?
- Який відсоток викладачів юридичної школи практикує право?

Елемент 5: Навчальний план, методики викладання, навчальні ресурси та підтримка студентів:

5.1 Навчальний план закладу забезпечує ефективну підготовку студентів до юридичної кар'єри в органах державної влади, приватному секторі або в науковій сфері.

5.2 Навчальний заклад з метою підвищення ефективності навчання заохочує застосування сучасних методик/технологій викладання.

5.3 Навчальний заклад гарантує, що наявні ресурси для сприяння навчанню студентів є належної якості та відповідають усім вимогам.

Ключові питання:

- Яким чином формується навчальний план у юридичній школі?
- Досягнення яких результатів передбачає навчальний план: якісні та кількісні критерії досягнення результатів?
- Чи студенти мають можливість вибору тих навчальних курсів/дисциплін, які вони бажають вивчати. Який відсоток предметів на вибір?
- Чи існує право обрати навчання за повним чи неповним робочим графіком?
- Яким чином можна адаптувати/коригувати навчальний план?
- Чи існує контроль над тим, як саме викладачі викладають студентам курси/дисципліни?
- На які методики викладання викладачі спираються найбільше?
- Чи відомі Вам інші методики, застосування яких Ви бажали б бачити у цій юридичній школі?
- Які основні навчальні ресурси використовують студенти, якими мовами?
- Наскільки поширене використання комп'ютерних технологій в процесі вивчення права у даній юридичній школі?
- Роль кафедр у науковій діяльності факультету та в питаннях університетського життя студентів.
- Незалежність кафедр, стосунки з факультетом та університетом.
- Роль кафедр у розробці нових курсів та внесенні змін до навчального плану, формуванні завдань для перевірки результатів навчання та критеріїв оцінювання їх виконання?

Елемент 6: Адміністрування та інформаційні системи:

6.1 Навчальний заклад ефективно управляє і адмініструє програми навчання, щоб забезпечити сприятливе середовище для навчання студентів.

6.2 Навчальний заклад має ефективну процедуру збору, аналізу та використання відповідної інформації задля ефективного управління програмами навчання.

Ключові питання:

- Якою є адміністративна структура юридичної школи?
- Чи можна і як саме посилити якість адміністрування юрфаку?
- Як університет здійснює збір, управління та використання інформації? В режимі он-лайн? На паперових носіях?
- Хто відповідає за управління інформацією і даними на факультеті?
- Чи має юрфак достатньо ресурсів, щоб досягати своїх цілей через адміністрування та управління інформацією?
- Яким чином студенти отримують основну інформацію про своє навчання (оцінки, навчальні курси, зміни у графіку занять тощо)?

Елемент 7: Публічність інформації:

7.1 Навчальний заклад регулярно оприлюднює актуальну/оновлену та об'єктивну інформацію (як в кількісному, так і якісному вимірах) про програми й ступені/кваліфікаційні рівні, які він пропонує.

Ключові питання:

- Як побудована система забезпечення зовнішніх зв'язків юридичної школи?
- Яка інформація про юридичну школу доступна завчасно (на день проведення зовнішньої незалежної оцінки) для потенційних та нинішніх студентів, викладачів, випускників, роботодавців?
- Яку інформацію юридична школа бажає зробити доступною для широкої громадськості?
- Яким чином юридична школа дбає про залучення найкращих студентів?
- Якої якості веб-сайт має юридична школа? Як та як часто забезпечується оновлення на ньому інформації для цільових груп?
- Чи практикує юридична школа підтримання контактів зі своїми випускниками на постійній основі? Чи дає це якісь результати? Які?
- Чи підтримує юридичний навчальний заклад зв'язки із іноземними юридичними школами? Наскільки вони розгалужені? Якими є результати міжнародної співпраці?
- Чи є на веб-сайті юридичної школи інформація іноземною мовою? Якими мовами? Наскільки повною є ця інформація порівняно із інформацією українською мовою?

Додаткові наскрізні питання:

- Наскільки юридичний факультет (навчальний заклад) контролює свій бюджет?
- Яким чином розподіляється бюджет?
- Чи має юридичний факультет (навчальний заклад) засоби, щоб здобувати власні кошти?
- Яким чином студенти-правники фінансують свою освіту?
- Як визначається вартість юридичної освіти у закладі, що оцінюється?
- Застосування загально університетських стандартів та подання заявок на навчання на юридичному факультеті.
- Рівень контролю, який має юридичний факультет у контексті загально університетських процедур і політики.
- Вага юридичного факультету в університетському контексті.
- Роль юридичного факультету в управлінні університетом.
- Загально-університетські централізовані послуги, доступні для студентів-правників (всіх студентів).
- Стосунки юридичного факультету з органами центральної влади.
- Чи існують на юридичному факультеті органи студентського самоврядування?

Питання бюджету пов'язане з іншими розділами – адміністрування, розробка навчального плану, та іншими. На майбутнє бажано розширити запитання стосовно бюджету в інших розділах, або ж створити окрему категорію суто по бюджету.

ДОДАТОК Б: ЗРАЗОК ЗАПИТАНЬ ДЛЯ ІНТЕРВ'Ю ТА ОБГОВОРЕНЬ У ФОКУС-ГРУПАХ З РОБОТОДАВЦЯМИ

- Завдяки чому випускник юридичного факультету стає успішним юристом?
- Чи зазвичай випускники отримують достатні знання і розуміння права?
- Які конкретні практичні навички потрібні юристу?
- В цілому, чи отримують випускники такі навички?
- Які форми навчання могли б розвивати практичні вміння у студентів?
- Як ви обираєте студентів, яких наймаєте до себе на роботу? Якими критеріями та міркуваннями при цьому керуетесь?
- Як би Ви оцінили якість освіти, яку надає ця юридична школа?
- Чи хороші оцінки у юридичному навчальному закладі є надійним показником того, що студент володіє необхідним потенціалом, щоб стати хорошим юристом?
- Чи маєте ви офіційні/неофіційні зв'язки із юридичними навчальними закладами?
- Чи цікавить вас налагодження або посилення робочих зв'язків із юридичними навчальними закладами?
- Чи зацікавлені ви запропонувати схеми проходження практики для студентів?
- Чи допоможуть ці схеми підготувати студентів до роботи?
- Як Ви готуєте випускників до майбутньої успішної кар'єри?
- Які загальні сильні сторони випускників-правників в Україні? Які їхні слабкі сторони?
- Яким є Ваш досвід роботи з випускниками юридичного навчального закладу, що оцінюється? Чим вони вирізняються з-поміж інших?
- Чому Ви обрали саме цих випускників?
- Якими є основні сильні та слабкі сторони випускників юридичного навчального закладу, що оцінюється?
- Чи є вони подібними до загальних сильних і слабких сторін в інших навчальних закладах?

ДОДАТОК В: ЗРАЗОК АНКЕТ ДЛЯ ОПИТУВАНЬ В РЕЖИМІ ОН-ЛАЙН

ОЦІНКА ПРОЦЕСІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ЮРИДИЧНОЇ ОСВІТИ

ОПИТУВАННЯ 1 –СТУДЕНТИ

Інформація про опитування:

Це опитування проводиться _____

у співпраці з _____,

як частина загальної оцінки якості юридичної освіти. Опитування є повністю анонімним. Результати опитування будуть використовуватися лише з метою сприяти покращенню якості юридичної освіти в Україні.

Інструкції: Опитування складається з двох частин. У частині 1 просимо прочитати кожне твердження і зазначити, наскільки Ви погоджуєтесь чи не погоджуєтесь з ним. Будь ласка, відмітьте лише одну клітинку напроти кожного твердження. У частині 2 просимо надати Ваші загальні коментарі у відповідь на кожне наведене запитання. Будь ласка, відповідайте максимально розгорнуто на основі тих знань, якими Ви володієте.

ЧАСТИНА 1: ТВЕРДЖЕННЯ	Категорично не погоджуюсь	Не погоджуюсь	Оцінюю нейтрально	Погоджуюсь	Цілком погоджуюсь
1.1 Юридичний навчальний заклад визнає цінність якісної юридичної освіти та сприяє її розвитку					
1.2 Юридичний навчальних заклад має власну політику та процедури щодо забезпечення якісної юридичної освіти					
1.3 Студенти мають можливість бути залученими до забезпечення якості юридичної освіти					
2.1 Юридичний навчальних заклад відслідковує шляхом моніторингу якість юридичної освіти, яка надається студентам					
3.1 Процес зарахування до юридичного навчального закладу є прозорим, об'єктивним та ґрунтується на основі індивідуального рівня знань абітурієнтів					
3.2 Спосіб і методи оцінювання та виставлення балів у юридичному навчальному закладі є справедливими					
3.3 Я отримую детальний відгук (зворотній зв'язок) про мою роботу					

3.4 Я отримую цей відгук дуже швидко					
3.5 Цей відгук допоміг мені прояснити ті речі, які я не розумів(ла)					
4.1 Всі викладачі юридичного навчального закладу висококваліфіковані та компетентні					
4.2 Всі викладачі юридичного навчального закладу добре організовані та підготовані до занять					
4.3 У мене є можливість оцінювати роботу моїх викладачів					
4.4 Я отримую достатньо підтримки і корисних порад щодо мого навчання					
4.5 Я маю змогу швидко контактувати з викладачами, коли виникає така необхідність					
4.6 Я отримую корисні настанови та вичерпні консультації, коли мені необхідно робити вибір щодо мого навчання					
5.1 Я переконаний(а), що моє навчання належним чином готує мене до сучасної кар'єри правника					
5.2 Викладачі застосовують різноманітні викладацькі методики для забезпечення ефективності навчання					
5.3 Всі викладачі якісно пояснюють ключові поняття					
5.4 Всі викладачі з ентузіазмом ставляться до предмету, який викладають					
5.5 Освіта, яку я отримую, є цікавою і стимулює розвиток інтелекту та критичного мислення					
5.6 Необхідні навчальні ресурси для вивчення матеріалу є доступними					
5.7 У мене є стабільний доступ до мережі Інтернет для пошуку необхідних матеріалів					
6.1 Юридичний навчальний заклад добре організований і ефективно адмініструє навчальні курси					
6.2 Розклад моїх занять є ефективним та зручним					
6.3 Під час будь-яких змін у моєму навчальному курсі чи у викладанні ефективно використовується комунікація між студентами і представниками факультету					

6.4 Я маю доступ до важливої інформації і даних щодо моїх навчальних курсів та успішності					
ЧАСТИНА 2: ЗАГАЛЬНІ КОМЕНТАРІ					
Які основні сильні сторони юридичного навчального закладу?					
Які основні слабкі сторони юридичного навчального закладу?					
Використовуйте це поле для будь-яких інших коментарів щодо юридичного навчального закладу.					

**ОЦІНКА ПРОЦЕСІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ЮРИДИЧНОЇ ОСВІТИ
ОПИТУВАННЯ 2 – ВИПУСКНИКИ ПРАВНИЧОЇ ШКОЛИ (ЗА ОСТАННІ 5 РОКІВ)**

Інформація про опитування:

Це опитування проводиться _____

у співпраці з _____,

як частина ширшої оцінки юридичної освіти. Опитування є повністю анонімним. Результати опитування будуть використовуватися лише з метою сприяти покращенню якості юридичної освіти в Україні.

Інструкції: Опитування складається з двох частин. У частині 1 просимо прочитати кожне твердження про освіту, що надавалася у Вашому юридичному навчальному закладі, і зазначити, наскільки ви погоджуєтесь чи не погоджуєтесь з ним. Будь ласка, відмітьте лише одну клітинку напроти кожного твердження. У частині 2 просимо надати Ваші загальні коментарі у відповідь на кожне наведене запитання. Будь ласка, відповідайте максимально розгорнуто на основі тих знань, якими Ви володієте.

ЧАСТИНА 1: ТВЕРДЖЕННЯ	Категорично не погоджуюсь	Не погоджуюсь	Оцінюю нейтрально	Погоджуюсь	Цілком погоджуюсь
1.1 Юридичний навчальний заклад визнає цінність якісної юридичної освіти та сприяє її розвитку					
1.2 Юридичний навчальний заклад має власну політику та процедури щодо забезпечення якості юридичної освіти					
1.3 Студенти мали можливість бути долученими до забезпечення якості юридичної освіти					
2.1 Юридичний навчальний заклад відслідковував шляхом моніторингу якість юридичної освіти, яку мені надавали					
3.1 Процес зарахування до юридичного навчального закладу був прозорим, об'єктивним та ґрунтувався на основі індивідуального рівня знань абітурієнтів					
3.2 Спосіб і методи оцінювання та виставлення балів у юридичному навчальному закладі були справедливими					
3.3 Я отримував(ла) детальні відгуки (зворотній зв'язок) про мою роботу					

3.4 Я отримував(ла) цей відгук швидко					
3.5 Цей відгук допоміг мені прояснити ті речі, які я не розумів(ла)					
4.1 Всі мої викладачі були висококваліфікованими та компетентними					
4.2 Мої викладачі були добре організовані та підготовані до занять					
4.3 У мене була можливість оцінювати роботу моїх викладачів					
4.4 Я отримував(ла) достатньо підтримки і порад щодо мого навчання					
4.5 Я мав(ла) змогу швидко контактувати з викладачами, коли виникала така необхідність					
4.6 Я отримував(ла) якісні поради, коли мені необхідно було робити вибір щодо мого навчання					
5.1 Я переконаний(а), що моя юридична освіта належним чином підготувала мене до моєї теперішньої кар'єри правника					
5.2 Всі викладачі застосовували різноманітні викладацькі методики для забезпечення ефективності навчання					
5.3 Всі викладачі якісно пояснювали ключові поняття					
5.4 Всі викладачі з ентузіазмом ставились до предмету, який викладали					
5.5 Освіта, яку я отримав(ла) в юридичному навчальному закладі, була цікавою і стимулювала розвиток інтелекту та критичного мислення					
5.6 Необхідні навчальні ресурси для вивчення матеріалу були доступними для мене					
5.7 У мене був стабільний доступ до мережі Інтернет для пошуку необхідних матеріалів					
6.1 Юридичний навчальний заклад був добре організований і ефективно адміністрував мої навчальні курси					
6.2 Розклад моїх занять був ефективним та зручним					
6.3 Під час будь-яких змін у моєму навчальному курсі чи у викладанні ефективно використовувалась комунікація між студентами і представниками факультету					

6.4 Я мав(ла) доступ до важливої інформації і даних щодо моїх навчальних курсів та успішності					
ЧАСТИНА 2: ЗАГАЛЬНІ КОМЕНТАРІ					
Які основні сильні сторони школи юридичного навчального закладу?					
Які основні слабкі сторони юридичного навчального закладу?					
Використовуйте це поле для будь-яких інших коментарів щодо юридичного навчального закладу.					

ОЦІНКА ПРОЦЕСІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ЮРИДИЧНОЇ ОСВІТИ

ОПИТУВАННЯ 3 – ВИКЛАДАЧІ³

Інформація про опитування :

Це опитування проводиться _____

у співпраці з _____,

як частина ширшої оцінки юридичної освіти. Опитування є повністю анонімним. Результати опитування будуть використовуватися лише з метою сприяти покращенню якості юридичної освіти в Україні.

Інструкції: Опитування складається з двох частин. У частині 1 просимо прочитати кожне твердження про ваш юридичний навчальний заклад і зазначити, наскільки Ви погоджуєтесь чи не погоджуєтесь з ним. Будь ласка, відмітьте лише одну клітинку напроти кожного твердження. У частині 2 просимо надати Ваші загальні коментарі у відповідь на кожне наведене запитання. Будь ласка, відповідайте максимально розгорнуто на основі тих знань, якими Ви володієте.

ЧАСТИНА 1: ТВЕРДЖЕННЯ	Категорично не погоджуюсь	Не погоджуюсь	Оцінюю нейтрально	Погоджуюсь	Цілком погоджуюсь
1.1 Юридичний навчальний заклад визнає цінність якісної юридичної освіти та сприяє її розвитку					
1.2 Юридичний навчальний заклад має власну політику та процедури щодо забезпечення якості юридичної освіти					
1.3 Представники факультету мають можливість бути долученими до забезпечення якості юридичної освіти					
2.1 Юридичний навчальний заклад відслідковує шляхом моніторингу якість юридичної освіти, яка надається студентам					
3.1 Процес зарахування до юридичного навчального закладу є прозорим, об'єктивним та ґрунтується на основі індивідуального рівня знань абітурієнтів					

³ Недостатньо корисної інформації можна отримати, якщо задавати питання, пов'язані з власними інтересами представників факультету. Набагато краще задавати такі питання студентам, а представникам факультету ставити інші запитання. Наприклад: «Як швидко та який зворотній відгук Ви даєте (вказіть звичайну структуру), коли повертаєте роботу студенту?». Тоді сторонні спостерігачі зможуть оцінити, чи цей відгук був достатнім і оперативним. На майбутнє, запитання в рамках опитування мають бути розроблені у такий спосіб, щоб не стимулювати відповіді у їх власних інтересах.

3.2 Спосіб і методи оцінювання та виставлення балів у юридичному навчальному закладі є справедливими					
3.3 Я надаю студентам детальні зворотні відгуки про їхню роботу					
3.4 Я надаю ці відгуки швидко					
3.5 Ці відгуки мають на меті допомогти студентам прояснити ті речі, які вони не зрозуміли					
4.1 Всі викладачі висококваліфіковані та компетентні					
4.2 Всі викладачі добре організовані та підготовлені до занять					
4.3 У мене є офіційна можливість оцінювати власну професійну успішність					
4.4 Я надаю достатньо підтримки та порад студентам					
4.5 Я доступний(а) і студенти можуть контактувати зі мною за потребою					
4.6 Студенти отримують від мене якісні поради, коли їм потрібно робити вибір щодо навчання					
5.1 Я переконаний(а), що наш юридичний навчальний заклад належним чином готує студентів до сучасної юридичної кар'єри					
5.2 Я застосовую різноманітні методики викладання для забезпечення ефективності навчання					
5.3 Я якісно пояснюю ключові поняття студентам					
5.4 Я з ентузіазмом ставлюсь до всіх предметів, які викладаю					
5.5 Я вживаю всі доступні заходи, щоб мої заняття були цікавими та стимулювали розвиток інтелекту та критичного мислення					
5.6 Необхідні навчальні ресурси для вивчення матеріалу є доступними для студентів					
5.7 У мене є стабільний доступ до мережі Інтернет для пошуку необхідних матеріалів					
6.1 Юридичний навчальний заклад добре організований і ефективно адмініструє навчальні курси					
6.2 Розклад моїх занять є ефективним та зручним для студентів					

6.3 Під час будь-яких змін у моєму навчальному курсі чи викладанні ефективно використовується комунікація між студентами і представниками факультету					
6.4 Я маю доступ до важливої інформації і даних щодо моїх навчальних курсів та студентів, яких я навчаю					
ЧАСТИНА 2: ЗАГАЛЬНІ КОМЕНТАРІ					
Які інтерактивні методи викладання Ви використовуєте (якщо такі наявні)?					
Які основні сильні сторони юридичного навчального закладу?					
Які основні слабкі сторони юридичного навчального закладу?					
Використовуйте це поле для будь-яких інших коментарів щодо юридичного навчального закладу					

ОЦІНКА ПРОЦЕСІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ЮРИДИЧНОЇ ОСВІТИ

ОПИТУВАННЯ 4 – АДМІНІСТРАТОРИ

Інформація про опитування:

Це опитування проводиться _____

у співпраці з _____,

як частина ширшої оцінки юридичної освіти. Опитування є повністю анонімним. Результати опитування будуть використовуватися лише з метою сприяти покращенню якості юридичної освіти в Україні.

Інструкції: Опитування складається з двох частин. У частині 1 просимо прочитати кожне твердження про ваш юридичний навчальний заклад і зазначити, наскільки Ви погоджуєтесь чи не погоджуєтесь з ним. Будь ласка, відмітьте лише одну клітинку напроти кожного твердження. У частині 2 просимо надати Ваші загальні коментарі у відповідь на кожне наведене запитання. Будь ласка, відповідайте максимально розгорнуто на основі тих знань, якими Ви володієте.

ЧАСТИНА 1: ТВЕРДЖЕННЯ	Категорично не погоджуюсь	Не погоджуюсь	Оцінюю нейтрально	Погоджуюсь	Цілком погоджуюсь
1.1 Юридичний навчальний заклад визнає цінність якісної юридичної освіти та сприяє її розвитку					
1.2 Юридичний навчальний заклад має власну політику та процедури щодо забезпечення якості юридичної освіти					
1.3 Студенти мають можливість бути долученими до забезпечення якості юридичної освіти					
2.1 Юридичний навчальний заклад відслідковує шляхом моніторингу якість юридичної освіти, яка надається студентам					
3.1 Процес зарахування до юридичного навчального закладу є прозорим, об'єктивним та ґрунтується на основі індивідуального рівня знань абітурієнтів.					
3.2 Спосіб і методи оцінювання та виставлення балів у юридичному навчальному закладі є справедливими					
4.1 Всі викладачі висококваліфіковані та компетентні					
4.2 Всі викладачі добре організовані та підготовані до занять					

4.3 Я маю змогу контактувати з викладачами щодо адміністративних питань, якщо виникає така необхідність					
5.1 Я переконаний(а), що юридична освіта належним чином готує студентів до сучасної юридичної кар'єри					
5.2 Всі викладачі застосовують різноманітні методи викладання для забезпечення ефективності навчання					
5.3 Всі викладачі якісно пояснюють ключові поняття					
5.4 Всі викладачі з ентузіазмом ставляться до предмету, який викладають					
5.5 Необхідні навчальні ресурси для вивчення матеріалу є доступними для студентів					
6.1 Юридичний навчальний заклад добре організований і ефективно адмініструє навчальні курси					
6.2 Розклад занять є ефективним					
6.3 Під час будь-яких змін у навчальних курсах чи викладанні ефективно використовується комунікація зі студентами і представниками факультету					
6.4 Важлива інформація і дані щодо навчальних курсів та студентської успішності доступна для представників факультету і студентів					
6.5 Як адміністратор я володію всіма необхідними ресурсами для якісного виконання своїх професійних обов'язків					
ЧАСТИНА 2: ЗАГАЛЬНІ КОМЕНТАРІ					
Які основні сильні сторони юридичного навчального закладу?					
Які основні слабкі сторони юридичного навчального закладу?					
Використовуйте це поле для будь-яких інших коментарів щодо юридичного навчального закладу.					

ОЦІНКА ПРОЦЕСІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ЮРИДИЧНОЇ ОСВІТИ

ОПИТУВАННЯ 5 – РОБОТОДАВЦІ

Інформація про опитування :

Це опитування проводиться _____

у співпраці з _____,

як частина ширшої оцінки юридичної освіти. Опитування є повністю анонімним. Результати опитування будуть використовуватися лише з метою сприяти покращенню якості юридичної освіти в Україні.

Інструкції: Опитування складається з двох частин. У частині 1 просимо прочитати кожне твердження і зазначити, наскільки ви погоджуєтесь чи не погоджуєтесь з ним. Будь ласка, відмітьте лише одну клітинку напроти кожного твердження. У частині 2 просимо надати Ваші загальні коментарі у відповідь на кожне наведене запитання. Будь ласка, відповідайте максимально розгорнуто на основі тих знань, якими Ви володієте, та відносно випускників юридичного факультету _____ /повна назва юридичного навчального закладу, що оцінюється/ _____.

ЧАСТИНА 1: ТВЕРДЖЕННЯ	Категорично не погоджуюсь	Не погоджуюсь	Оцінюю нейтрально	Погоджуюсь	Цілком погоджуюсь
1.1 Юридичний навчальний заклад визнає цінність якісної юридичної освіти та сприяє її розвитку					
1.2 Юридичний навчальний заклад має власну політику та процедури щодо забезпечення якості юридичної освіти					
1.3 Студенти мають можливість бути долученими до забезпечення якості юридичної освіти					
2.1 Юридичний навчальний заклад відслідковує шляхом моніторингу якість юридичної освіти, яка надається студентам					
3.1 Процес зарахування до юридичного навчального закладу є прозорим, об'єктивним та ґрунтується на основі індивідуального рівня знань абітурієнтів					
3.2 Спосіб і методи оцінювання та виставлення балів в юридичному навчальному закладі є справедливими					
4.1 Всі викладачі висококваліфіковані і компетентні					
4.2 Всі викладачі добре організовані та					

підготовані до занять					
5.1 Юридична освіта, яку студенти отримали в цьому навчальному закладі, була відповідної якості і дала змогу добре підготуватися до сучасної правничої кар'єри					
5.2 Випускники юридичного навчального закладу у достатньому обсязі володіють необхідними знаннями (правова система, законодавство, принципи, доктрини, юридична етика) для успішної правничої кар'єри					
5.3 Випускники юридичного факультету мають необхідні практичні навички та вміння (пошук, дослідження та аналіз інформації, письмові навички, підготовка правових документів, комунікація, юридична етика, запобігання конфлікту інтересів) для успішної правничої кар'єри					
6.1 Юридичний навчальний заклад добре організований і ефективно адмініструє навчальні курси					
6.2 Юридичний навчальний заклад має добре налагоджені робочі зв'язки з професійною юридичною спільнотою					
ЧАСТИНА 2: ЗАГАЛЬНІ КОМЕНТАРІ					
Які основні сильні сторони юридичного навчального закладу?					
Які основні слабкі сторони юридичного навчального закладу?					
Використовуйте це поле для будь-яких інших коментарів щодо юридичного навчального закладу					

ДОДАТОК Г: ЗРАЗОК ПРОТОКОЛУ ДЛЯ СПОСТЕРЕЖЕННЯ ЗА ВИКЛАДАННЯМ В АУДИТОРІЇ

ОЦІНКА ЯКОСТІ ПРАВНИЧОЇ ОСВІТИ

ПРОТОКОЛ СПОСТЕРЕЖЕННЯ ЗА ВИКЛАДАННЯМ В АУДИТОРІЇ

Представник факультету, за роботою якого ведеться
спостереження: _____

Дата спостереження: _____

Курс: _____

Шкала оцінювання: 1= дуже погано, 2= погано, 3= посередньо, 4= добре, 5= відмінно,
NA = не стосується даного випадку

<u>ЗМІСТ</u>					
Основні ідеї є чіткими та конкретними	1	2	3	4	5
Інформація підтверджується достатньо різноманітними даними	1	2	3	4	5
Актуальність основних ідей чітко викладена	1	2	3	4	5
Необхідно було застосовувати мислення більш високого порядку	1	2	3	4	5
Викладач співвідносив ідеї з попередніми знаннями	1	2	3	4	5
Були надані визначення термінів для словника	1	2	3	4	5
<u>ОРГАНІЗАЦІЯ</u>					
Вступне слово привертало увагу	1	2	3	4	5
У вступній частині було зазначено структуру лекції	1	2	3	4	5
Ефективні переходи (зрозумілі моменти, підсумки)	1	2	3	4	5
Чіткий організаційний план	1	2	3	4	5
Завершив(ла) лекцію, підсумовуючи основні ідеї	1	2	3	4	5
Переглянув(ла) матеріал в контексті попередніх занять	1	2	3	4	5
Зробив(ла) попередній огляд в контексті наступних занять	1	2	3	4	5
<u>ІНТЕРАКТИВНИЙ КОМПОНЕНТ</u>					
Викладач задає питання на різних рівнях	1	2	3	4	5
Достатній час очікування	1	2	3	4	5
Студенти ставили запитання	1	2	3	4	5
Зворотній відгук викладача був інформативним	1	2	3	4	5
Викладач звів відповіді студентів з викладеним матеріалом	1	2	3	4	5
Хороший контакт зі студентами	1	2	3	4	5
<u>ВЕРБАЛЬНИЙ/НЕВЕРБАЛЬНИЙ КОМПОНЕНТ</u>					

Мова була зрозумілою	1	2	3	4	5
Чітка артикуляція і вимова	1	2	3	4	5
Відсутність озвучених пауз (а..., ну..., тощо)	1	2	3	4	5
Викладач говорив експромтом (без підготовки)	1	2	3	4	5
Акцент не відволікав від змісту лекції	1	2	3	4	5
Добре постановлений голос	1	2	3	4	5
Достатня сила голосу	1	2	3	4	5
Відповідний темп подачі матеріалу	1	2	3	4	5
Ефективна мова тіла (рухи та жести)	1	2	3	4	5
Зоровий контакт зі студентами	1	2	3	4	5
Впевненість та ентузіазм	1	2	3	4	5
<u>ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ</u>					
Презентація була зрозуміла та добре організована NA	1	2	3	4	5
Візуальні засоби легко читаються NA	1	2	3	4	5
Викладач надав короткий зміст/роздатковий матеріал NA	1	2	3	4	5
Ефективний інструктаж за допомогою комп'ютерних технологій NA	1	2	3	4	5
ІНШІ ПРИМІТКИ:					
Сильні сторони:					
Слабкі сторони:					
Можливості для вдосконалення:					
Загрози для ефективності:					
Загальний рейтинг ефективності:	1	2	3	4	5

ДОДАТОК Г: ЗРАЗОК ГРАФІКУ РОБОТИ ЕКСПЕРТІВ З ОЦІНКИ ПРОЦЕСІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ЮРИДИЧНОЇ ОСВІТИ НА МІСЦІ

День 1	Понеділок			
Час	Учасники	Діяльність	Адреса	Контакти
09:00-10:00	Всі експерти (Група А і В разом)	Ознайомча зустріч експертів в деканаті юрфаку з керівним складом		
10:00-11:00	Всі експерти (Група А і В разом)	Оглядова екскурсія – знайомство з матеріально-технічною базою юридичного факультету та університету (аудиторії, конференц-зали, лабораторії тощо)		
11:00-12:00	Два експерти (Група А)	Інтерв'ю із заступниками декана		
11:00-12:00	Два експерти (Група В)	Час систематизувати зібрану інформацію та поставити уточнюючі запитання (якщо такі є), відвідати додаткові заняття, провести додаткові зустрічі, обмінятись думками та фіксувати враження за результатами роботи		
12:00-13:00	Всі експерти (Група А і В разом)	Обговорення у фокус-групі із заступниками декана		
13:30-14:30	Обід			
15:00-16:00	Всі експерти (Група А і В разом)	Зустріч в ректораті університету, спілкування з проректорами		
16:00-17:00	Два експерти (Група В)	Інтерв'ю із завідувачами кафедр юридичного навчального закладу		
16:00-17:00	Два експерти (Група А)	Час систематизувати зібрану інформацію та поставити уточнюючі запитання (якщо такі є), відвідати додаткові заняття, провести додаткові зустрічі, обмінятись думками та фіксувати враження за результатами роботи		
17:00-18:00	Всі експерти (Група А і В разом)	Фокус групова дискусія із завідувачами кафедр юридичного навчального закладу		

День 2	Вівторок			
Час	Учасники	Діяльність	Адреса	Контакти
09:00-10:00	Два експерти (Група А)	Зустріч із суддями в апеляційному суді. Інтерв'ю з суддями, включно з тими, хто є випускником юридичного навчального закладу		
09:00-10:00	Два експерти (Група В)	Час систематизувати зібрану інформацію та поставити уточнюючі запитання (якщо такі є), відвідати додаткові заняття, провести додаткові зустрічі, обмінятись думками та фіксувати враження за результатами роботи		
10:00-11:00	Всі експерти (Група А і В разом)	Фокус групова дискусія із суддями, включно з тими, хто є випускником юридичного навчального закладу		
11:50-13:10	Два експерти (Група А)	Спостереження за викладанням в аудиторії		
11:50-13:10	Два експерти (Група В)	Спостереження за викладанням в аудиторії		
13:30-14:30	Обід			
15:00-16:00	Два експерти (Група А)	Відвідування офісу юридичної клініки на базі юридичного навчального закладу. Спілкування із студентами		
15:00-16:00	Два експерти (Група В)	Знайомство з приміщенням і фондами бібліотеки/читального залу юридичного навчального закладу		
16:00-18:00	Всі експерти (Група А і В разом)	Ознайомлення із внутрішніми правилами/інструкціями юридичного навчального закладу		

День 3	Середа			
Час	Учасники	Діяльність	Адреса	Контакти
09:00-10:00	Два експерти (Група В)	Зустріч в прокуратурі регіону .Інтерв'ю з працівниками прокуратури, включно з тими, хто є випускниками юридичного навчального закладу, який оцінюється		
09:00-10:00	Два експерти (Група А)	Час систематизувати зібрану інформацію та поставити уточнюючі запитання (якщо такі є), відвідати додаткові заняття, провести додаткові зустрічі, обмінятись думками та фіксувати враження за результатами роботи		
10:00-11:00	Всі експерти (Група А і В разом)	Фокус групова дискусія із працівниками прокуратури, включно з тими, хто є випускниками юридичного навчального закладу		
11:50-13:10	Два експерти (Група А)	Спостереження за викладанням в аудиторії		
11:50-13:10	Два експерти (Група В)	Спостереження за викладанням в аудиторії		
13:30-14:30	Обід			
15:00-16:00	Два експерти (Група А)	Інтерв'ю з викладачами юридичного навчального закладу – по одному представнику з кожної кафедри		
15:00-16:00	Два експерти (Група В)	Час систематизувати зібрану інформацію та поставити уточнюючі запитання (якщо такі є), відвідати додаткові заняття, провести додаткові зустрічі, обмінятись думками та фіксувати враження за результатами роботи		
16:00-17:00	Всі експерти (Група А і В разом)	Фокус групова дискусія з викладачами юридичного навчального закладу- по два викладачі з кожної кафедри		
17:00-18:00	Два експерти (Група А)	Інтерв'ю з випускниками юридичного навчального закладу		
17:00-18:00	Два експерти (Група В)	Фокус групова дискусія з аспірантами		

День 4	Четвер			
Час	Учасники	Діяльність	Адреса	Контакти
09:00-10:00	Два експерти (Група А)	Інтерв'ю з юристами-практиками, включно з тими, хто є випускниками юридичного навчального закладу, який оцінюється		
09:00-10:00	Два експерти (Група В)	Неформальна зустріч із студентами, які вивчають право		
10:00-11:00	Всі експерти (Група А і В разом)	Фокус групова дискусія з юристами-практиками, включно з тими, хто є випускниками юридичного навчального закладу		
11:50-13:10	Два експерти (Група А)	Спостереження за викладанням в аудиторії		
11:50-13:10	Два експерти (Група В)	Спостереження за викладанням в аудиторії		
13:30-14:30	Обід			
15:00-16:00	Два експерти (Група В)	Фокус групова дискусія із студентами останніх курсів юридичного навчального закладу		
15:00-16:00	Два експерти (Група А)	Час систематизувати зібрану інформацію та поставити уточнюючі запитання (якщо такі є), відвідати додаткові заняття, провести додаткові зустрічі, обмінятись думками та фіксувати враження за результатами роботи		
16:00-17:00	Всі експерти (Група А і В разом)	Фокус групова дискусія і із аспірантами юридичного навчального закладу		
17:00-18:00	Всі експерти (Група А і В разом)	Ознайомлення із студентськими письмовими роботами		

День 5	П'ятниця			
Час	Учасники	Діяльність	Адреса	Контакти
09:00-11:00	Всі експерти (Група А і В разом)	Час систематизувати зібрану інформацію та поставити уточнюючі запитання (якщо такі є), відвідати додаткові заняття, провести додаткові зустрічі, обмінятися думками та фіксувати враження за результатами роботи		
11:50-13:10	Два експерти (Група А)	Спостереження за викладанням в аудиторії		
11:50-13:10	Два експерти (Група В)	Спостереження за викладанням в аудиторії		
13:30-14:30	Обід			
15:00-15:40	Всі експерти (Група А і В разом)	Час систематизувати зібрану інформацію та поставити уточнюючі запитання (якщо такі є), відвідати додаткові заняття, провести додаткові зустрічі, обмінятися думками та фіксувати враження за результатами роботи		
16:00-17:00	Всі експерти (Група А і В разом)	Підсумкова зустріч з деканом/заступниками декана юрфаку Презентація попередніх висновків за результатами оцінювання. Короткий виклад рекомендацій		
17:00-18:00	Всі експерти (Група А і В разом)	Обговорення процесу інтегрування окремих частин звіту за результатами оцінки. Розподіл ролей та узгодження координації роботи над проектом звіту і графіку його подання на ознайомлення декану юрфаку для коментарів. Погодження формату командної праці над фінальною версією звіту за результатами оцінювання		

ДОДАТОК Д: БІОГРАФІЧНІ ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ МЕТОДИКИ

Ділейн Свенсон (Delaine Swenson) – американський юрист, професор права, з понад 25 річним досвідом викладання та юридичної практики у судах штатів й федеральних судах в США. Протягом останніх десяти років працює завідувачем кафедри міжнародного та американського права на юридичному факультеті Люблінського католицького університету імені Івана Павла II у Польщі.

Проф. Свенсон проводив тренінги для юристів, суддів, прокурорів, викладачів права та студентів і урядовців у понад 30 країн світу, співпрацюючи з Міністерством закордонних справ США, Міністерством юстиції США, Американською Асоціацією адвокатів, Організацією з безпеки та співробітництва в Європі, Організацією Об'єднаних Націй та Європейським Союзом, а також з великими юридичними фірмами, включаючи Wardynski & Partners у Польщі та White & Case в Азії.

Проф. Свенсон є Директором і засновником Центру розвитку юридичних навичок, а також засновником і, в даний час, керівником Ради засновників Фундації Інституту верховенства права.

Фінлей Янг (Finlay Young) – незалежний британський юрист і дослідник. Має диплом юриста університету Глазго та юридичної школи Пенсильванського університету (США), є членом колегії адвокатів Нью-Йорку. Пан Янг викладав в Університеті Глазго у Шотландії, займався науковою роботою в Інституті права у Цюріху, Швейцарія.

Пан Янг має значний досвід експертної роботи у країнах з перехідною економікою, зокрема у питаннях реформування юридичної освіти, судової реформи, доступу до правосуддя та подолання проблем затягування досудового перебування під вартою. Працював, керуючи дослідницькими проектами, для таких організацій, як Світовий банк, фонд «Відкрите суспільство» та ініціатива Американської Асоціації адвокатів «Верховенство права».

Пан Янг керував проектами реформування юридичної системи, які реалізовувалися за фінансування Уряду США, у різних національних контекстах.